

2023-ban Magyarország és az Egyesült Királyság egy-egy városa viselheti az Európa Kulturális Fővárosa címet

Jóllehet, már tavaly el kellett volna fogadni, még mindig jóváhagyásra vár az Európai Parlament és a Tanács határozata az *Európa kulturális fővárosai kezdeményezés 2020-2033. évekre szóló uniós fellépésének létrehozásáról*. Az Európai Bizottság által már 2012 nyarán elkészített javaslat¹ szerint Magyarországra 2023-ban kerül ismét sor.

A jelenleg érvényben lévő 1622/2006/EK határozat 2019-ig rögzíti a tagállamok sorrendjét. Essen és Isztambul mellett, 2010-ben – első alkalommal – magyar város, Pécs viselhette a kitüntető címet, rendezhette meg az európai szintű kulturális évadot. A címért folyó verseny jelenleg hat évvel a cím viselése évének kezdete előtt indul meg, hogy a városoknak elegendő idejük legyen a felkészülésre. Az EKF kezdeményezés folytatásához az új jogalapot ezért 2013-ban el kellett volna fogadni annak érdekében, hogy a zökkenőmentes átmenet 2020-ban biztosítható legyen.

A késés oka, hogy az uniós jogalkotási folyamatot megakasztotta a többszöri módosítás, mind az Európai Parlament, mind az Európai Unió Tanácsa részéről. Az Európai Parlament már 2013. december 12-én elfogadta az Európai Bizottság 2012. július 20-i határozatjavaslatát, bizonyos módosításokkal. Ezek a módosítások az Európai Parlament Kulturális és Oktatási Bizottsága által előterjesztett módosítási javaslaton² alapulnak. Az Európai Parlament döntése után az Európai Unió Tanácsának is jóvá kellett volna hagynia a határozatot. A Tanács azonban a határozat 11. cikkével, amely a kulturális fővárosok kijelöléséről szól, nem értett egyet a Parlament által elfogadott változatában. Ezért az intézmények közötti további tárgyalásokra volt szükség, egy mind a Parlament, mind a Tanács számára elfogadható kompromisszum keresése érdekében. Ezek a tárgyalások időközben sikerrel befejeződtek, és az Európai Unió Tanácsa a múlt héten, 2014. március 24-én el is fogadta a végleges határozatot³. A jogalkotási eljárás szerint az Európai Parlamentnek is el kell fogadnia a közös kompromisszumváltozatot, melyre várhatóan hamarosan, talán még áprilisban sor fog kerülni.

A jelenleg érvényben lévő jogszabály szerint az utolsó év, vagyis a 2019-es EKF cím elnyerését (olasz és bolgár város kiválasztását) célzó pályázatot 2012 novemberében hirdették meg. A 2023-ban sorra kerülő Magyarország és Egyesült Királyság nemzeti szintű pályáztatása tehát alig két és fél év múlva kezdődik. S ha figyelembe vesszük, hogy a siker érdekében a városok már jóval a pályázati felhívás megjelenése előtt megkezdik a felkészülést (példa erre Ravenna, mely 2007-ben, azaz öt évvel a pályázati kiírást megelőzően meghozta stratégiai döntését, és hivatalosan bejelentette a pályázaton való indulási szándékát), akkor időszerű, hogy a magyar városok is számba vegyék adottságaikat, lehetőségeiket, kívánnak-e

¹ Az Európai Bizottság javaslata az Európai Parlament és Tanács határozatára az Európa kulturális fővárosai kezdeményezés 2020-2033. évekre szóló uniós fellépésének létrehozásáról. Brüsszel, 2012.7.20. COM(2012) 407 final, 2012/0199 (COD) <http://ec.europa.eu/culture/our-programmes-and-actions/doc/ecoc/ec-proposal-hu-post-2019.pdf>

² Az Európai Parlament módosításai a Bizottság javaslatához. (AZ EURÓPAI PARLAMENT ÉS A TANÁCS .../2013/EU HATÁROZATAT az Európa kulturális fővárosai kezdeményezés 2020-2033. évekre szóló uniós fellépésének létrehozásáról és az 1622/2006/EK határozat hatályon kívül helyezéséről. <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//NONSGML+AMD+A7-2013-0226+084-084+DOC+PDF+V0/HU>

³ A Tanács álláspontra első olvasatban az Európa kulturális fővárosai kezdeményezés 2020-2033. évekre szóló uniós fellépésének létrehozásáról és az 1622/2006/EK határozat hatályon kívül helyezéséről szóló EURÓPAI PARLAMENTI ÉS TANÁCSI HATÁROZAT elfogadása céljából – a Tanács által 2014. március 24-én elfogadott szöveg. Brüsszel, 2014. március 26. 2012/0199 (COD) <http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=HU&t=PDF&gc=true&sc=false&f=ST%205793%202014%20RE V%201>

versenybe szállni a 2023-as EKF címért. Éppen ezért érdemes megismernünk az elfogadásra váró és időközben többször is módosult jogszabályt, melyet az alábbiakban röviden ismertettünk.

A határozattervezet összefoglalása:

Az Európai Bizottság javaslata kidolgozása során különböző szempontok és információk széles körét vette alapul. Az értékelések és a nyilvános konzultációk eredményei alapján az EKF kezdeményezés 2019 utáni jövőjére vonatkozó javaslata (és annak az Európai Parlament és a Tanács általi módosításokat tartalmazó változata) megtartja a jelenlegi rendszer főbb vonásait és általános struktúráját.

- A címet továbbra is a tagállamok időrendi listája alapján fogják odaítélni. (A rotációs rendszer egyenlő lehetőséget, földrajzi kiegyensúlyozottságot biztosít.)
- A címet továbbra is városok részére fogják fenntartani. (A siker kulcsa az, ha egyértelműen egyetlen városé a vezető szerep.)
- A cím odaítélése továbbra is egy kifejezetten a cím viselésének évére kidolgozott, határozott európai dimenziót hordozó kulturális programon fog alapulni.
- A független szakértőkből álló európai testület által végrehajtott kétszakaszos kiválasztási eljárás kiegyensúlyozottnak és átláthatónak bizonyult, ezért megmarad.
- A címet továbbra is egy teljes évre fogják odaítélni, hogy jellegzetes és nagyszabású maradjon.

Ugyanakkor számos fejlesztés szerepel a javaslatban, illetve a módosításokat tartalmazó határozattervezetben annak érdekében, hogy a hatályos határozat kapcsán felmerült problémákat kezeljék, és segítséget nyújtsanak a városoknak ahhoz, hogy a legtöbbet hozhassák ki a címből. A főbb változások a következők:

- A követelmények, illetve kritériumok egyértelműbbek lettek, az eredményesség mérhetőségén javítottak. Külön figyelmet fordítottak a kezdeményezés által a hosszú távú, helyi, kulturális irányvonalú fejlesztési stratégiák élénkítésére gyakorolt potenciális fellendítő hatás optimalizálására, az európai dimenzió népszerűsítésére, a kulturális és művészi tartalom magas minőségére, a helyi lakosság jelentős mértékben történő részvételére, valamint arra, hogy igyekezzenek biztosítani a költségvetés szilárdságát és a művészi csoportok függetlenségét.
- A Melina Mercouri-díjat nem három hónappal a cím viselése évének kezdete előtt fogják kifizetni, hanem az adott év március végéig, feltéve, hogy a kijelölt város továbbra is tiszteletben tartja a pályázati szakaszban tett kötelezettség-vállalásait, megfelel a kritériumoknak, és figyelembe veszi a kiválasztási és a monitoring-jelentésekben szereplő ajánlásokat.
- A szakértői testület nem köteles pozitív ajánlást tenni, ha nincs a kritériumoknak eleget tevő pályázat.
- A városokat a cím elnyerését követő felkészülésük során alkalmazandó támogató-kísérő intézkedéseket (újabb ellenőrző ülés, rendszeres látogatások) megerősítették. Határozottabban támogatják a korábbi, jelenlegi és jövőbeni kulturális fővárosok, valamint a pályázó városok között a tapasztalatok és a legjobb gyakorlatok cseréjét.
- A városok számára új értékelési kötelezettségeket vezettek be annak érdekében, hogy egyértelmű kép alakulhasson ki a cím hatásairól és összehasonlítható adatokhoz lehessen jutni. A városoknak az értékelő jelentéseiket a cím viselésének évét követő év

december 31-ig továbbítaniuk kell a Bizottság részére, mely azokat a honlapján közzéteszi.

A határozattervezet 2. (Célkitűzések) és 5. (Kritériumok) cikkét – fontosságára való tekintettel – az alábbiakban pontosan idézzük.

Célkitűzések

- (1) A fellépés általános célkitűzései a következők:
 - a) Európában a kultúrák sokszínűségének megóvása és előmozdítása, valamint közös jegyeik kiemelése, illetve a polgárok közös kulturális térséghez tartozása érzésének megerősítése;
 - b) annak elősegítése, hogy a városok stratégiáival és prioritásaival összhangban a kultúra hozzájáruljon a hosszú távú fejlődésükhöz.
- (2) A fellépés konkrét célkitűzései a következők:
 - a) a kulturális kínálat mértékének, sokszínűségének és európai dimenziójának bővítése a városokban, többek között országok közötti együttműködés révén;
 - b) a kultúrához való hozzáférés és az abban való részvétel szélesítése;
 - c) a kulturális ágazat teljesítményének, más ágazatokhoz való kapcsolódásának fokozása;
 - d) a városok nemzetközi arculatának erősítése a kultúra révén.

Kritériumok

A pályázatok értékelése szempontjából irányadó kritériumok (a továbbiakban: kritériumok) a „hosszú távú stratégiához való hozzájárulás”, az „európai dimenzió”, a „kulturális és művészeti tartalom”, a „megvalósítási képesség”, a „társadalmi kapcsolatok” és az „irányítás” kategóriákra oszlanak a következők szerint:

1. a „hosszú távú stratégiához való hozzájárulás” kategória tekintetében a következő tényezőket kell figyelembe venni:
 - a) a pályázó városnak a pályázat idején érvényes kulturális stratégiája van, amely kiterjed a fellépésre, és a kulturális tevékenységeknek a cím viselésének évét követő időszakban való fenntartására irányuló terveket tartalmaz;
 - b) a kulturális és kreatív ágazatok teljesítményének fokozására irányuló tervek, így például hosszú távú kapcsolatok kiépítése a pályázó város kulturális, gazdasági és szociális ágazatai között;
 - c) a cím révén a pályázó városban elérni kívánt hosszú távú kulturális, társadalmi és gazdasági hatás, ideértve a városfejlesztést is;

- d) a cím pályázó városra gyakorolt hatásának monitoringjára és értékelésére, valamint az értékelés eredményeinek terjesztésére vonatkozó tervek;
2. az „európai dimenzió” kategória tekintetében a következő tényezőket kell értékelni:
- a) az Európa kulturális sokszínűségét, a kultúrák közötti párbeszédet, valamint az európai polgárok közötti kölcsönös megértés erősítését előmozdító tevékenységek terjedelme és minősége;
 - b) az európai kultúrák, örökség és történelem, valamint az európai integráció és a jelenlegi európai témák közös vonatkozásait kiemelő tevékenységek terjedelme és minősége;
 - c) az európai művészek részvételével zajló tevékenységek, a különböző országok szereplőivel vagy városaival, például adott esetben a címet viselő más városokkal folyó együttműködések, valamint az országokon átnyúló partnerségek terjedelme és minősége;
 - d) az európai és nemzetközi közönség érdeklődésének felkeltését célzó stratégia;
3. a „kulturális és művészeti tartalom” kategória tekintetében a következő tényezőket kell értékelni:
- a) a kulturális programhoz kapcsolódó világos és egységes művészi látásmód és stratégia;
 - b) helyi művészek és kulturális szervezetek bevonása a kulturális program kidolgozásába és végrehajtásába;
 - c) a javasolt tevékenységek köre és változatossága, valamint általános művészi minősége;
 - d) a helyi kulturális örökség és a hagyományos művészeti formák új, innovatív és kísérleti kulturális kifejezésmódokkal való ötvözésének képessége;
4. a „megvalósítási képesség” kategória tekintetében a pályázó városoknak a következőket kell igazolniuk:
- a) a pályázat széles körű és jelentős politikai támogatást élvez, és a pályázatra vonatkozóan a helyi, regionális és nemzeti hatóságok hosszú távú kötelezettségvállalást tettek;
 - b) a pályázó város a cím viseléséhez rendelkezik vagy rendelkezni fog a megfelelő, életképes infrastruktúrával.
5. a „társadalmi kapcsolatok” kategória tekintetében a következőket kell értékelni:
- a) a helyi lakosság és a civil társadalom bevonása a pályázat előkészítésébe és a fellépés végrehajtásába;

- b) új és fenntartható lehetőségek kialakítása a polgárok széles rétegei, különösen a fiatalok, az önkéntesek, valamint a társadalom peremére szorult és a hátrányos helyzetű emberek, köztük a kisebbségek számára, hogy megjelenjenek vagy részt vegyenek kulturális tevékenységekben, külön figyelmet fordítva a fogyatékossgal élőkre és az időskorúakra e tevékenységek hozzáférhetősége vonatkozásában;
- c) a közönségfejlesztésre vonatkozó átfogó stratégia, különösen az oktatással való kapcsolat és az iskolák részvétele;

6. az „irányítás” kategória tekintetében a következő tényezőket kell értékelni:

- a) a forrásteremtési stratégia és a javasolt költségvetés megvalósíthatósága, amely szükség esetén kiterjed az uniós programokból és alapokból származó pénzügyi támogatás igénylésére irányuló tervekre, és fedezi az előkészületi szakaszt, a cím viselésének évét, az értékelést, a cím által örökül hagyott tevékenységek ellátását és a vészhelyzeti tervezést;
- b) a fellépés megvalósításának tervezett irányítási és megvalósítási struktúrája, amely rendelkezik többek között a helyi hatóságok és a megvalósító szerv – többek között a művészeti csapat – közötti megfelelő együttműködésről;
- c) a fő- és művészeti igazgató kinevezésére szolgáló eljárás és azok tevékenységi területe;
- d) hogy a marketing- és a kommunikációs stratégia átfogó jellegű és kiemeli, hogy a fellépés uniós fellépés;
- e) hogy a cím viselésének évében a kulturális program megtervezése, irányítása és megvalósítása érdekében a megvalósítási struktúra megfelelő készségekkel és szakmai tapasztalatokkal rendelkező személyzettel működik.

A határozattervezet mellékletét képező táblázat (Naptár) az Európa kulturális fővárosa címre való jogosultság sorrendjét mutatja be:

2020	Horvátország	Írország	
2021	Románia	Görögország	Tagjelölt ország vagy potenciális tagjelölt
2022	Litvánia	Luxemburg	
2023	Magyarország	Egyesült Királyság	
2024	Észtország	Ausztria	Tagjelölt ország vagy potenciális tagjelölt
2025	Szlovénia	Németország	
2026	Szlovákia	Finnország	
2027	Lettország	Portugália	Tagjelölt ország vagy potenciális tagjelölt

2028	Cseh Köztársaság	Franciaország	
2029	Lengyelország	Svédország	
2030	Ciprus	Belgium	Tagjelölt ország vagy potenciális tagjelölt
2031	Málta	Spanyolország	
2032	Bulgária	Dánia	
2033	Hollandia	Olaszország	Tagjelölt ország vagy potenciális tagjelölt

A cikk írója különös figyelemmel kíséri az olasz EKF kiválasztási folyamatot, az aspiráló városok felkészülését és programjavaslataikat azzal a nem titkolt szándékkal, hogy a hasznos tapasztalatokat, jó példákat a magyar szakmai közönség számára is felhasználhatóvá tegye.

2013. szeptember 20-án volt az *Európa Kulturális Fővárosa 2019* cím elnyerésére szóló olaszországi, nemzeti szintű pályázati felhívás beadási határideje, melyre 21 kandidátúra érkezett be. Közöttük olyan „nagyágok”, mint például Velence (és az Észak-keleti Régió), Siena, Ravenna, Mantova, Urbino, Palermo, vagy az olyan, itthon kevésbé ismert települések, mint Vallo di Diano és Cilento, Erice, Grosseto. Az európai zsűri közel 2 hónap alatt tanulmányozta és értékelt az angol és olasz nyelven benyújtott, 80-90 oldalas pályázatokat. Az eredményhirdetésre november 15-én került sor. A továbbjutó szerencsés 6 város: Cagliari, Lecce, Matera, Perugia, Ravenna, Siena. Sokakat bizonyára meglepett a döntés, hiszen egy országos közvélemény-kutatás a kieső Velencét tette az első helyre. Más kalkuláció szerint, ha figyelembe vesszük, hogy a címet eddig elnyert olasz városok (1986: Firenze, 2000: Bologna, 2004: Genova) az ország északi feléből kerültek ki, akkor jogos tippnek volt tekinthető, hogy ez alkalommal a déli városok is esélyt kapjanak. A második fordulóba továbbjutó önkormányzatoknak 2014. szeptemberéig van lehetőségük továbbfejleszteni pályázataikat a zsűri ajánlásai alapján. A végleges döntés a nyertes városról az év végére várható.

A jóváhagyásra váró uniós jogszabály alapján tehát alig két és fél év múlva, 2016. őszen indul hazánkban a pályáztatás. A magyar városoknak a felhívás megjelenését követően legalább tíz hónap áll rendelkezésre kulturális programjavaslataik kidolgozására. A pályázatok értékelését tíztagú, független európai szakértőkből álló szakértői testület fogja végezni az 5. cikkben meghatározott kritériumoknak megfelelően. Az előválasztáson túljutott pályázó városoknak ki kell egészíteniük, illetve módosítaniuk kell a pályázatukat annak érdekében, hogy megfeleljenek a kritériumoknak, és hogy figyelembe vegyék az előválasztási jelentésben szereplő, a szakértői testület által megfogalmazott ajánlásokat.

Legkésőbb kilenc hónappal az előválasztási ülést követően a szakértői testület – végleges kiválasztási ülés keretében – értékeli a kiegészített pályázatokat, jelentést készít róluk és ajánlást tesz a nyertes városra. A kiválasztási jelentés a győztes városnak szóló ajánlásokat is tartalmazza arra vonatkozóan, hogy a cím viselésének évéig milyen fejlesztésekre van szükség.

Budapest, 2014. április 1.

Slama Györgyné Börcsök Gizella

A két 2014. évi EKF város (Riga és Umea):

Riga

Umeå